

Söptei Imre

ŐSBEMUTATÓ ÉLŐ RÁDIÓADÁSBAN Kodály Zoltán és Kőszeg város találkozása 1937-ben

Az előkészületek

Kodály Zoltán műveinek a két világháború közötti hazai és külföldi sikerei a vidéki városokat sem hagyták érintetlenül. 1933-ban például Szombathelyen születésnapi koncertet tartottak, ahol ő maga is közreműködött. Az előadás megszervezésében nagy szerepet játszott Baranyai Gyula csellóművész (Szeged, 1897 – Budapest, 1978), aki sokat tett a kőszegiek és a szerző kapcsolatának kialakításában.

Baranyai zenei tanulmányait Szegeden kezdte majd a budapesti Zeneművészeti Főiskolán folytatta. Működött a Magyar Állami Operaház zenekarában, triótársaságot alapított, hangversenykörutat tett Svájcban, Lengyelországban és az észak-európai államokban. Tanított a Fővárosi Felsőbb Zeneiskolában és az Állami Zenekonzervatóriumban. Hivatásos zenészként dolgozott Oslóban, Memelben (ma: Klaipeda) és Kovnóban (ma: Kaunas). 1932-től Szombathelyen, Kőszegen és Sopronban alkotott. 1936 és 1944 között vezette a Szombathelyi Collegium Musicumot, a Budapesti Ludovika Akadémia Ének- és Zenekarát; 1952-től 1963-ig a Fővárosi Zeneiskolai Szervezet tanára volt.

A Kőszegi Éneklő Ifjúság hangversenyeit először 1935-ben szervezte. A műsorban Kodály mellett Bárdos Lajos, Dohnányi Ernő énekkari darabjait adták elő. A mozgalom népszerűsítéséből a Magyar Rádió is részt kért, az est egy részét közvetíteni

tervezték, de az eső miatt ez elmaradt. Nagy sikert aratott a rendezvény, ezért a következő évre újabb programot szerveztek, Kőszegi Tavasz Napok néven, ekkor avatták a Liszt Ferenc emléket a Bálház falán megörökítő táblát.

Baranyai Gyula 1936 novemberében kereste meg a város vezetését azzal, hogy legközelebb Kodály Zoltánnal kellene együttműködni. Javasolta „*oly hangverseny rendezését, melyben Kőszeg város társadalmá és ifjúsága bemutatná az országos nyilvánosság előtt énekkari és zenei művelődésének fejlettségét, európai-magyar jellegét.*” Szereplőként helybeli együtteseket ajánlott mintegy 700 fellépővel.

A rendezvény egyben turisztikai célokat is szolgált, ezért kérte, hívják meg a fővárosi lapok zenekritikusait, akik szívesen írtak a helyszínekről is.

A turisztikai szervezést az idegenforgalmi hivatal vezető Gyöngyös Endre főjegyzőre bízta.

Nagy Miklós polgármester 1937. február 2-án hívta meg Kodály Zoltánt azzal, hogy legalább egy művet maga vezényeljen. Kiemelte, hogy rádióközvetítés is lesz és Budapestről filléres gyorsvonatot indítanak az érdeklődőknek. „E hangversenyen nemcsak a dal művelésének magas nívóját akarjuk bemutatni – hanem éppen itt a nyugati végeken akarjuk csillogtatni az ősi és hamisítatlan magyar rögből sarjadt magyar dal iránti szeretetünket, szíves engedelmeivel Méltóságod írásainak bemutatásával.”

A Magyar Telefontelefonhíradó és Rádió Rt.-t felkérték a május 16-ára tervezett hangverseny közvetítésére, de akkor a cégnek nem volt kapacitása, így az új időpont május 30. lett.

Kodály válasza késett, pedig személyes jelenléte újabb 100-120 nézőt jelenthetett, de 25-én elfogadta az invitálást: „Most, hogy odautazásomnak emberileg semmi akadályát nem látom, kész örömmel tudatom, hogy szíves meghívásuknak eleget tehetek és szombaton 2-kor megérkezem feleségemmel, abban a reményben, hogy némi szolgálatot tehetek a szép kis városnak, melyet kiskorom óta nem láttam.”

Egy első bemutató is szóba került: „Kodály nagyon ambicionálja, nekünk nagy reklám: ősbemutató lesz, az óvodisták számára készült játékdalokat Kőszegen fogják először énekelni.” Szerették volna a Hány János dalműből a Toborzó részt eljátszatni szimfonikusokkal, fúvósokkal, énekesekkel, a „kőszegi fiatalok magyar táncsoportjával”. A rádióadás követelményei miatt azonban ez elmaradt, helyette fúvószenekari átíratban az Intermezzo-t adták elő.

A Kőszeg és Vidéke teljes címdalát szentelt az eseménynek, amiben mindenekelőtt Kodály professzor munkásságát méltatták, de mozgósítottak országos terjesztésű lapok is.

„Nem kölcsönkapott fényben gyönyörködtünk” – A hangverseny

A koncertről a következő 10 előadásra került műsor-szám rekonstruálható:

1. Kodály – Berzsenyi: A magyarokhoz [1936] – „Összénekart” vezényelte Baranyai Gyula
2. a. „Tantum Ergo” [1928]
b. Horatius kar [1934] – Szent Benedek Rendi Kat. Ferenc József Gimnázium – v. Szabó János
3. A 150. genfi zsoltár [1936] – Gyurátz Ferenc Ev. Leánynevelőintézet és Leánygimnázium – v. Kertai János.
4. Pünkösdlő [1929] – Szent Domonkosrendi Nővérek Vezetése Alatt Álló R. K. Elemi Iskolai Tanítónőképző – v. Szabó M. Ludovika.
5. Gergely járás [1926] – Széchenyi István M. Kir. Állami Polgári Fiúiskola – v. Enyedy József.
6. Kodály – Vörösmarty: Liszt Ferenchez [1936] – Concordia, Tanítónőképző, Kőszegi Állami Tanítóképző – v. **Kodály Zoltán**.
7. Játékdalok [1937] Gyertyajáték, Bent a bárány, Vásárosdi – Elisabethinum Óvoda betanította dr. Kirchknopf Béláné, Róka Irén, Tóthné Takó Irma. – **ősbemutató**
8. Tyúkozás és Nyulacska [1934] – Szent Domonkosrendi Nővérek Vezetése Alatt Álló R. K. Városi Elemi Leányiskola – v. Szép M. Adél.
9. a. Kodály – Kölcsey: Huszt [1936]
b. Katonadal [1934] – Kőszegi Állami Tanítóképző – v. Lengyel Gyula
10. Intermezzo a Hány János c. daljátékból [1926] – Kőszeg Város Fúvószenekara – Kováts Ferenc hangszerelésében – v. Kováts Ferenc.

A rádiósok kérésére pontosan ¾ 4-kor kezdődő műsor bevezetőjét Németh Imre országgyűlési képviselő mondta. Baranyai ötlete alapján a Berzsenyi költemény egyes szólamai a várudvar más-más helyeiről hangoztak fel, ami nagyon hatásossá tette azt. A délután kimagasló előadásának a Kodály által vezényelt Liszt Ferenchez című, három énekkarral előadott ódáját ítélték. A szünet előtti számot szünni nem akaró tappsal jutalmazta a közönség.

A Magyar Telefontelefonhíradó és Rádió Rt., amely szoros időrendet, pl. mindössze 5 perc szünetet követelt, élő közvetítésében a műsor első részét 15 óra 50 perces kezdettel 16 óra 30 percig a Budapest I., 16 óra 45 perctől 17 óra 20 percig a Budapest II. sávjában közvetítette.

A teljes folyamból a Gergely-járás valamint a Tyúkozás és Nyulacska műsorszámokat viaszlemezzre vették, amelyeket június 20-án és 21-én terveztek újra közzé tenni az Amerika felé sugárzott rövidhullámú adásban. A Kőszeg és Vidéke tudósítása a felvettek között csak az ősbemutató darabot jelölte meg. A Hány Jánosból kiemelt Intermezzo is felfogható ősbemutatóként, mivel annak fűvészenekari feldolgozása addig Magyarországon sehol máshol nem került előadásra. A Pesti Hírlap tudósítása szerint a Magyarokhoz c. művet a előadás végén a közönség megismételtette.

A közönség, vagy az eladott jegyek számáról nem találtunk adatot, a belépők 2, 1 és 0,50 Pengőre rúgtak. „Nagyszámú közönség”-ről számoltak be, az ülőhelyek száma nem volt nagy, de sokan voltak az állóhelyen, illetve vár akkor még nyitott árkádjaiban. Azt mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a szereplők száma a szervezők szerint 700 (más forrás szerint csak 600) körül volt!

Kodály Zoltán programja

Az ünnepelt zeneköltő és felesége a hangverseny előtti napon, szombaton kora délután érkezett Kőszegre. A vasútállomáson a kerület országgyűlési képviselője és a város polgármestere fogadta. Este a Strucc szállóban zártkörű bankettet tartottak tiszteletére Szabadváry Ferenc gyáros, a Nemzeti Egység Pártja helyi vezetője, dr. Gyöngyös Endre, dr. Stur Lajos ügyvéd (maga is zeneművelő), dr. Visnya Aladár múzeumigazgató és Baranyai Gyula részvételével.

Másnap délelőtt Baranyai kíséretében sétát tettek a városban, ismerkedvén annak különlegességeivel. A vár udvarán kísérőikkel együtt 15 óra 50 perckor jelentek meg. A fentebb említettek szerint Kodály

a programban karmesterként is részt vett, és a rádióközvetítésben is megszólalt. A hangverseny után kisebb társasággal a Stájer-házakhoz autózott, ahol elragadtatással nyilatkozott a táj szépségéről.

A vendégek tiszteletére rendezett díszvacsorán majd minden fellépő zene- és énekkar betanítója és vezetője részt vett. A pohárköszöntők sorát a polgármester nyitotta meg, Németh Imre Kodálynét köszöntötte fel. Szabadváry Ferenc a két rendezőt, Baranyai Gyulát és dr. Gyöngyös Endrét, valamint a szereplőket éltette. Németh Imre a domonkos zárda iskolájának igazgatója az előkészítés bonyolalmairól emlékezett meg. Hozzászólt még dr. Vastagh Zoltán rendőrkapitány, dr. Visnya Aladár és Baranyai Gyula is.

Kodály Zoltán szerint *„a város olyan, mintha egy művészlelkű cukrász készítette volna apró házaik”*. Kifejtette, kimondottan jól érezte magát, mert a helyiek rövid idő alatt megértették a zenét, amely *„felépítésében, szerkezetében és művészi elgondolásában nem tartozik az egyszerű, megszokott formák közé”*. Örömmel konstataulta, hogy Kőszeg is *„beállt azon városok sorába, amelyek a dalkultúrát önmagukból termelik ki”*. A helyi zenei élet további fejlesztését főleg a Concordia férfikarának vegyes karra bővítésében látta, amely esetben segítséget ígért. Hétfőn az evangélikus leánygimnáziumba látogatott, ahol bemutatták neki a Magyarországon először alkalmazott szaktantermi oktatási rendszert. A domonkos nővérek iskoláiban énekórát látogatott és Szabó M. Ludovicával beszélgetett hosszabban. Délután Németh Imre országgyűlési képviselővel Lékára kirándultak, majd a házaspár a 16 órakor induló vonattal hazautazott.

Az esemény alkalmából úgynevezett Kodály-plakettet készítettek, amelyet Seybold László tanító tervezett, a gipszformákat Drescher Ferenc helyi kőfaragó készítette, Takáts Dénes jáki fazekasmester égette ki.

A látogatás utóélete

A Kodály házaspár jól érezhette magát a rajongói környezetben, tetszett nekik Kőszeg városa is. Már a következő héten köszönőlevelet írtak.

„Még egészen a kőszegi szép napok hatása alatt, már a jövő év lehetőségeire gondolok. A műsört már őszszel ki kell dolgoznunk és kiosztanunk. Ha sikerül a húsvéti szünetet ott töltenem a tisztí üdülőben, már akkor végighallgathatnám a karokat, s akkor még jobban beélnének pünkösöd – tájára.

Nagy hasznára lenne az ügynek, ha meg lehetne egyezni egy állandó dátumban, amelyen évenként visszatérne a kőszegi dalosünnep.

A Nagyságos asszonynak mellékelem a kívánt Áve Máriát. Elénekléséhez 4 hölgy kell, talán ezzel is közelebb jutunk a kőszegi vegyeskar megvalósulásához. Felejthetetlen kedvességük ízével feksziünk és kelünk és mindent újra köszönünk.

Kodály Zoltán...”

Kőszegen úgy vélték, hogy az idegenforgalmi propaganda jól sikerült, az országos lapok sokat foglalkoztak a várossal. A Nemzeti Újságban Hegedűs Gyula három hasábos cikkében „a történelmi emlékek, a diákság és az almafák” városáról írt. Dicsérte a szervezőket és a közreműködőket, külön kiemelte a Főtéren hetente kétszer ingyenes hangversenyt adó fűvöszenekart.

A kölcsönösen pozitív érzelmek ellenére mégsem lett folytatása a gyümölcsözőnek indult kapcsolatnak. Nem tehetett jót, hogy Baranyai Gyula majdhogynem ráfizetett a hangversenyre. A képviselők Gyöngyös Endrével együtt neki is jegyzőkönyvben rögzített köszönetet szavaztak meg, de anyagi igényeire nem is reagált a polgármester.

Baranyai a következő évben mégis nagyobb terv megvalósításába szerette volna Kőszeget bevonni. Pünkösöd hétvégéjére „kultur-társasutazást” szervezett, amit a város vezetése elvben támogatott, de a Kőszegi Éneklő Ifjúság programjának megrendezését több tanintézet sem vállalta. Minden bizonnyal az 1937-es mintegy 700 diákot és sok tanerőt mozgósító rendezvény előkészítése, a darabok betanítása annyira sok energiát és időt igényelt, hogy éves rendszerességgel nem tudták a tanrendbe iktatni.

Mondhatjuk: egyszeri, kivételesen szerencsésen sikerült, megismételhetetlen esemény volt.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

GÁL JÓZSEF: Kodály Zoltán és Szombathely. = Vasi Szemle, 2007. 3. sz. 259-261. p.

RÉVAI ÚJ LEXIKONA. 2. köt. Szekszárd, 1998. 378. p.

FORRÁSOK:

Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára Kőszegi Fióklevéltár: Kőszeg Város Polgármesteri Hivatalának iratai. Közigazgatási iratok 3970/1937.; 3592/1936.; 139/1938.; 4776/1937.; 2285/1938.

Kőszeg Város Képviselőtestületének iratai. Jegyzőkönyvek. 1937. jún. 3. 75. p.; 1937. jún. 3. 75. p.

Kőszeg és Vidéke 1935. máj. 12. 2. p.; 1935. máj. 19. 2. p. 1935. jún. 2. 2. p.; 1937. máj. 23. 2. p.; 1937. jún. 6. 1. p.; 1937. jún. 6. 1. p.; 1937. máj. 30. 3. p.;

Pesti Hírlap, 1937. jún. 1. 15. p.

Kőszegi Városi Múzeum Helytörténeti Adattára 690-XIX.-117/a.

<http://www.info.bmc.hu/site/mu/keres.php?page=index.php&compoid=57&orig=&cime=&date=&dateexact=&catid=&submit=%A0%A0Keres%E9s%A0%A0>

A lapszám megjelenését támogatta: Kőszeg Város Önkormányzata, Kőszegi Városi Múzeum, Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, Európa Ház Egyesület